

**Преглед на клучната
законска рамка за родова
рамноправност
во Република Македонија**

Извор: Женска граѓанска иницијатива АНТИКО

Уставот на Република Македонија содржи повеќе одредби во однос на основните слободи и права на човекот и граѓанинот. Во делот на граѓански и политички слободи и права утврдено е дека **„Граѓаните на Република Македонија се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и општествената положба“**. Со наведените одредби се утврдува принципот на рамноправност и се гарантираат еднакви права независно од полот. Со **вметнувањето на рамноправноста меѓу половите во одредбите на Уставот** е искажана политичката волја на највисокото законодавно тело, дека Република Македонија се наоѓа меѓу оние демократски држави кои својот поредок го градат со целосно признавање и промовирање на еднаквите можности меѓу жените и мажите.

ЗАКОН ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ НА ЖЕНИТЕ И МАЖИТЕ

Законот за еднакви можности, донесен во мај 2006та година, ги уредува основните и посебните мерки за воспоставување на еднакви можности за жените и мажите, како и надлежностите, задачите и обврските на субјектите одговорни за воспоставување на еднакви можности, процедурата за утврдување на нееднаков третман на жените и мажите, како и правата и должностите на Застапникот за еднакви можности на жените и мажите. Целта на овој закон е воспоставување на еднаквите можности на жените и мажите во политичката, економската, социјалната, образовната, културната, здравствената, граѓанската и било која друга област од општествениот живот.

Дефиницијата на терминот „еднакви можности“ произлегува од **Конвенцијата на Обединетите нации за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените (CEDAW)** и е идентична со дефинициите содржани во законите на други земји. Со цел создавање подобри можности за заштита на лицата кои себеси се сметаат за жртви на некаква форма на дискриминација, овој закон создава институционални и процедурални претпоставки за таквата заштита на тој начин што пропишува постапка за одредување на нееднаков третман на мажите и жените и назначува Застапник за еднакви можности на жените и мажите. Ова лице се води вработено како јавен службеник во надлежниот сектор во Министерството за труд и социјална политика, кое ќе биде задолжено да ја води постапката за одредување на нееднаков третман на жените и мажите.

Во 2008та година направени се измени и дополнувања на Законот за еднакви можности на жените и мажите со цел усогласување на дефинициите за дискриминација содржани во Законот со Директивата 2002/73/ЕС на Европскиот Парламент и на Советот.

Министерството за труд и социјална политика и Секторот за еднакви можности во мај 2011-та година започнаа со процесот на подготовка на измените и дополнувањата на Законот за еднакви можности на жените и мажите. По направените анализи и консултации беше детектирано дека измените би надминале 1/3 од одредбите на постоечкиот закон, што ја наметна потребата од подготовка на нов закон.

Предлог текстот на новиот Закон за еднакви можности на жените и мажите е изработен и се наоѓа во собраниска процедура. Законот е пресвртница во процесите за родова рамноправност во Република Македонија затоа што тој е првиот посебен закон за родова еднаквост кој

предвидува пакет мерки за промоција на еднакви можности на мажите и жените и му доделува посебни надлежности на Министерството за труд и социјална политика како поддршка на неговата улога на регулатор на родовите прашања.

ЗАКОН ЗА СПРЕЧУВАЊЕ И ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА (2010)

Со овој закон се обезбедува спречување и **заштита од дискриминација во остварувањето на правата загарантирани со Уставот на Република Македонија**, законите и ратификуваните меѓународни договори, при што заштитата и забраната од дискриминација се однесува на сите физички и правни лица во процесот на остварување на правата и слободите гарантирани со Уставот и со законите на Република Македонија.

ЗАКОН ЗА СУДОВИТЕ (2006)

Законот го гарантира **правото на подеднаков пристап до сите судови во Република Македонија** заради заштита на човековите права и интереси врз основа на позитивните законски прописи. При изборот на судиите не смее да има дискриминација во однос на полот, расата, бојата на кожата, општествениот статус и/или други карактеристики, а судиите во вршењето на судската функција не смеат да ги дискриминираат странките во постапката по ниедна основа.

КРИВИЧЕН ЗАКОНИК (1996)

Кривичниот законик ја инкриминира дискриминацијата по која било основа од страна на кое било лице во Македонија и предвидува обврска за службените лица да дејствуваат со должна претпазливост и без дискриминација во извршувањето на службената должност. Измени и дополнувања на Кривичниот законик (2004) Со измените и дополнувањата на Кривичниот законик, се дефинира семејното насилство. Под семејно насилство се подразбира малтеретирање, грубо навредување, загрозување на сигурноста, телесно повредување, полово или друго психичко или физичко насилство, со кое се предизвикува чувство на несигурност, загрозување или страв, спрема брачен другар, родители или деца, или други лица кои што живеат во брачна или вонбрачна заедница или заедничко домаќинство, како и спрема поранешен брачен другар или лица кои имаат заедничко дете или лица што се наоѓаат во блиски лични односи. Со кривичните дела против животот и телото, санкционирани се лишувањето од живот, оштетувањето или нарушувањето на телесниот интегритет, или предизвикувањето телесно или душевно заболување (телесна повреда и тешка телесна повреда), односно физичкиот облик на насилство. Преку кривичните дела присилба, противправно лишување од слобода и загрозување на сигурноста, санкционирани се облиците на психолошкото насилство, а сексуалното се санкционира преку кривичните дела силување, обљуба врз немоќно лице, полов напад врз дете и посредување во вршење на проституција.

ЗАКОН ЗА ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ (2004)

Овој закон пропишува дека програмата и статутот на политичките партии не можат да бидат насочени кон разгорување на национална, верска или расна омраза или нетрпеливост. Се забранува секаков вид дискриминација заснована на членување или нечленување во политичка партија, а се гарантира рамноправност на половите од аспект на достапноста на функциите во ПП.

ИЗБОРЕН ЗАКОНИК (2006)

Законот гарантира соодветна и правична застапеност на мажите и жените во изборните органи и го воведува принципот според кој меѓу три позиции на листата на кандидати за пратеници и членови на советите на општините, најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол.

ЗАКОН ЗА ИЗБОР НА ПРАТЕНИЦИ (2004)

Со законот се определува дека во **предложената листа на кандидати секој пол ќе биде застапен со најмалку 30%**. 10 11 ЗАКОН ЗА ЛОКАЛНИ ИЗБОРИ (2004) Во овој закон е пропишано дека во предложената листа на кандидати за членови на советот на општината и Градот Скопје секој пол ќе биде застапен со најмалку 30% и во горната и во долната половина од листата.

ЗАКОН ЗА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА (2002)

Законот го уредува основањето и работата на **Комисиите за еднакви можности во рамките на советите на општините**, односно одредбите од Законот предвидуваат обврска Советите да основаат такви комисии.

ЗАКОН ЗА СЕМЕЈСТВО (1992)

Законот гарантира еднаква позиција на брачните другари (мажи и жени) во однос на нивните права и должности еден кон друг и кон нивните деца. Измени и дополнувањата на Законот за семејството (2004) Со измените и дополнувањата во овој закон, се утврдува дека Републиката обезбедува заштита на бракот и семејството од нарушени односи и насилство во бракот и семејството. Се забранува секаков вид на насилство во бракот и семејството. Во Законот за семејство под семејно насилство се смета однесување на член на семејството кој со примена на сила, закана и за семејството, заплашување, врши телесни повреди, емоционална или сексуална злоупотреба и материјално, сексуално и/или работно искористување на друг член на семејството. Централното место во Законот за семејство во однос на заштита од семејно насилство, им припаѓа на Привремените мерки за заштита на жртвите на семејното насилство, кои имаат за цел непосредна и итна заштита на жртвата. Во случаи на сериозна повреда или серија од инциденти придружени со зголемен интензитет, привремените мерки за заштита и кривично гонење заедно, можат да постигнат најефикасни резултати.

ЗАКОН ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА (2009)

Законот забранува директна или индиректна дискриминација врз основа на пол, раса, боја на кожата, национална, социјална, политичка, верска, имотна и општествена припадност, во однос на остварување на правата од областа на социјалната заштита. Оваа забрана подеднакво важи и за јавните установи за социјална заштита основани од Владата на Република Македонија, општините, градот Скопје, приватните установи за социјална заштита основани од правни или физички лица кои извршуваат работи во областа на социјалната заштита.

ЗАКОН ЗА РАБОТНИ ОДНОСИ (2005)

Законот содржи одредби за **рамноправен третман на мажите и жените во однос на пристапот до вработување, стручна обука и унапредување, како и во поглед на работните услови.**

Законот содржи посебни заштитни одредби за вработените од женски пол во поглед на бременоста, ноќната работа и други видови на работа, како и одредби за заштита од мобинг.

ЗАКОН ЗА НАСЛЕДУВАЊЕ (1996)

Правата на наследство се загарантирани со Уставот и со Законот за наследство на Република Македонија. **Законот не познава никакви разлики помеѓу наследниците, односно сите луѓе имаат право да го остварат своето право на наследство во нашата земја.**

ЗАКОН ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ (1995) ЗАКОН ЗА ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ (2008)

Се гарантира **еднаков пристап до образовните институции (средно и високо образование)** и се забранува дискриминација по која било основа.

ЗАКОН ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ (1995)

Главна цел на законот е заштита на правата и слободите на граѓаните загарантирани со Уставот на Република Македонија и да обезбеди отсуство на национална, расна и верска омраза или нетрпеливост.

Клучни документи, политики и стратегии за родова рамноправност

Националниот план за акција за родова рамноправност (НПАРР), како стратешки документ на Владата на Република Македонија за периодот 2007 – 2012 година, ги дефинира десетте стратешки области за дејствување, активностите, индикаторите, како и одговорните институции, чинители и инволвирани страни за воспоставување на родова рамноправност во различни области. НПАРР има за цел да го подобри статусот на жените и да обезбеди континуиран развој на родовата рамноправност. Имплементацијата на НПАРР успешно се одвива преку подготовка на годишни Оперативни планови за имплементација.

Националниот план за акција за родова рамноправност е вториот национален документ од ваков вид, чија основна цел е да се подобри статусот на жените и да се обезбеди континуиран развој во реализацијата на родовата рамноправност. 12 13 Овој документ претставува национален одговор на меѓународните обврски на Република Македонија и напор да се обединат сите ставови, активности и ресурси во кохерентна рамка и единствен приод за постигнување на родовата рамноправност. Основата на НПАРР се Пекиншката платформа и Планот за акција, CEDAW, милениумските развојни цели, обврските кои произлегуваат од процесот на европската интеграција и прилагодувањето и приближувањето на Република Македонија кон Европската унија, како и другите меѓународни обврски.

Националната стратегија за заштита од семејно насилство (2008 – 2011) претставува основен стратешки документ на Република Македонија, кој има за цел утврдување на стратешките насоки и приоритети за спречување на овој вид на насилство, и утврдувањето на одговорните носители за нивно спроведување. Главната стратешка цел на Националната стратегијата за заштита од семејно насилство е намалување на појавата на семејно насилство и подобрување на квалитетот на заштита со системски мерки во областите/домените на превенција, интервенција, едукација, следење и меѓусекторска координација, заради ефективно и ефикасно делување за справување со семејното насилство со обезбедување на единствен став и пристап. Граѓанските организации се клучни актери и партнери на Владата на Република

Македонија за промовирање и унапредување на сите форми на заштита од семејното насилство. Насилството во семејството, вклучува употреба на сила, закана и заплашување, како и емоционално и сексуално злоупотребување. Во Република Македонија, со оваа стратегија ќе се продолжи досегашниот пат на институциите на системот, а тоа е коренито справување со проблемот на семејното насилство, уривање на сите бариери поврзани со истото, како и погледот дека на ова не треба да се гледа како на „приватна семејна работа“, туку како општествен проблем, што подразбира потреба од вклучување на сите релевантни чинители.

Националната стратегија за вработување е документ во кој се содржани среднорочните стратегии за вработување. Таа во себе ги вклучува главните предизвици на пазарот на трудот од аспект на макроекономските и микроекономските политики, политиките за вработување и политиката на пазарот на трудот, потоа политиките од областа на социјалното осигурување и социјалната заштита, како и утврдување на цели и конкретни политики за вработување кои ќе овозможат реализација на целите содржани во стратегијата за вработување. За првпат, родовата перспектива е инкорпорирана во еден стратегиски документ од областа на трудот.

Стратегијата за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција 2009 – 2012 година е изготвена според искуствата и научените лекции од сите национални институции, меѓународни и невладини организации, одговорни за имплементација на Националната стратегија и Акцискиот план за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција за 2006 – 2008 година.

Библиографија:

1. Закон за еднакви можности на жените и мажите (донесен од Собранието на Република Македонија во мај 2006 година, а објавен во Службен весник на РМ бр. 66/2006);
2. Национален план за акција за родова рамноправност 2007 - 2012 (донесен од Владата на Република Македонија во јуни 2007 година);
3. Национална стратегија за вработување 2011 – 2015;
4. Националната стратегија за заштита од семејно насилство 2008 – 2011;
5. Националната стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2009 – 2012;
6. Министерство за труд и социјална политика на Република Македонија - <http://www.mtsp.gov.mk/>;
7. Поддршка на комисиите за еднакви можности на жените и мажите во единиците на локалната самоуправа (издавач Министерство за труд и социјална политика, Сектор за еднакви можности, Скопје 2009);
8. Веб страница: <http://rodovaramnopravnost.gov.mk/>

АГТИС

ПРИЛЕП

Овој едукативен материјал е во склоп на проектот „Грас-рут родово сензитивна агенда преку Отворена ТВ“ поддржан од ЕИЖ, од Омиш, Хрватска.

Ставовите искажани во едукативниот материјал ги одразуваат само ставовите на авторите на едукативниот материјал и не ги претставуваат официјалните ставови на ЕИЖ.

Ekumenska inicijativa žena
Ecumenical Women's Initiative